

DEBRECENI EGYETEM, TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉS TECHNOLÓGIAI KAR,
MATEMATIKAI INTÉZET

DEBRECENI AKADÉMIAI BIZOTTSÁG MATEMATIKAI MUNKABIZOTTSÁGA

A Magyar Tudomány Ünnepe

Értékteremtő tudomány

In memoriam: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Eötvös Loránd
és Varga Ottó

A Debreceni Akadémiai Bizottság Székháza,
Debrecen, 2019. november 21.

A Magyar Tudomány Ünnepeőről a Magyar Tudományos Akadémia már 1997 óta megemlékezik, hivatalosan azonban 2003 óta ünnepeljük minden év november 3-án, azon a napon, melyen 1825-ben Széchenyi István birtokainak egy évi jövedelmét felajánlotta a Magyar Tudós Társaság megalapítására, és ezzel lehetővé tette a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását. A hivatalos indoklás szerint az *„Országgyűlés a tudomány társadalomban betöltött szerepét kiemelkedően fontosnak, a tudomány művelése és fejlesztése érdekében végzett tevékenységet elismerésre és kiemelkedő támogatásra méltónak tartja”* ezért e napot a 2003. évi XCIII. törvény a magyar tudomány ünnepévé nyilvánította. A Magyar Tudomány Ünnepe Magyarországon számos városában, sőt a határokon túl is, többhetes rendezvénysorozaton vehetnek részt az érdeklődők. A különböző előadások, kiállítások, bemutatók, filmvetítések, tudományos fórumok egy-egy vezérgondolat jegyében zajlanak. A Magyar Tudomány Ünnepe 2019. évi rendezvénysorozata november 3-30. között, országosan kerül megrendezésre. Az Akadémia Elnökségének döntése értelmében a 2019. évi Magyar Tudomány Ünnepe témájának főcíme: *Értékteremtő tudomány*.

Program

„Én azt szeretem hinni: minden jobb lelkű ember bizonyos vágyást hordoz szívében – habár sejtetlen is –: magán, felebarátin s mindenben, ami őt környezi, szüntelen javítani. Ezen a tökéletesbhez ellenállhatatlan vonzódás legszebb tulajdona az emberi léleknek; s amint halhatatlan része jobban s jobban fejledez, annál inkább nő s erősödik az benne.”

(Széchenyi István: Hitel, 1828-1829, Előszó, Budapest: Neumann Kht., 2002).

Az MTA DAB (Debreceni Akadémiai Bizottság) Matematikai Munkabizottságának idei tudományos ülése a reformkor nyitányaként felfogható gondolatok jegyében zajlik, a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretén belül. Célunk az értékteremtő tudomány személyessé tétele, középpontba állítva az értékteremtő tudós, még általánosabban, az értékteremtő és mérvadó gondolkodó alakját (történelem, jogtudomány, politika, természettudományok és matematika). A szűkebb szakterületet képviselve, a Debreceni Egyetem Matematikai Intézetéhez szorosan kötődő, nemzetközileg is elismert matematikusra, Varga Ottóra emlékezünk halálának 50. évfordulója alkalmából. A portrék között lapozgatva egy közös nevező biztosan akad: ezen a tökéletesbhez ellenállhatatlan vonzódás...

17³⁵–17⁴⁰ Dr. Vincze Csaba (egyetemi docens, DE–TTK, Matematikai Intézet, Geometria Tanszék): *Megnyitó*

17⁴⁰–17⁵⁵ Dr. Györkös–Varga Nóra (egyetemi adjunktus, DE–TTK, Matematikai Intézet, Algebra és Számelmélet Tanszék): *Eötvös Loránd – az ingán túl*

18⁰⁰–18⁴⁵ Dr. Velkey Ferenc (egyetemi docens, DE–BTK, Történelmi Intézet, Modernkori Magyar Történeti nem önálló Tanszék): *Történelem és emlékezet – a történész kérdései, amikor a forrás „emlékezik”*

18⁵⁰–19³⁵ Dr. Szilasi József (egyetemi docens, DE–TTK, Matematikai Intézet, Geometria Tanszék): *Mesterünk, Varga Ottó*

19⁴⁰–19⁴⁵ J. S. Bach – É-dúr Loure, közreműködik: Babics Noémi (DE–ZK, Vonós Nem Önálló Tanszék)

Az előadások kivonatai

Györkös–Varga Nóra

(Algebra és Számelmélet Tanszék)

Eötvös Loránd – az ingán túl

Előadásunkban bepillantást adunk Eötvös Loránd (1848–1919) munkásságába – az ingát kivételesen háttérbe szorítva –, bemutatva néhány részletet tudományszervező, politikai és pedagógiai tevékenységéből. Megismerhetjük miniszteri, MTA elnöki és tanári oldaláról is.

Velkey Ferenc

(Modernkori Magyar Történeti nem önálló Tanszék)

Történelem és emlékezet – a történész kérdései, amikor a forrás „emlékezik”

A történelem és emlékezet igen sokrétű és komplex viszonyának egy (önmagában is összetett) részproblémáját villantja fel az előadás. Abból indul ki, hogy az emlékező szövegek esetében a különböző irányú (irodalmi, antropológiai, narratív- kognitív vagy szociálpszichológiai stb.) vizsgálatok egyre kevésbé kérdeznak rá az „ön-elbeszélés” hitelességére. Szinte mindegyik vizsgálat-típus relativizálja a „megalkotott múlt” történeti érvényességét, s a figyelmet az „én megalkotásának” performatív aktusára, a „textualizált én-változatokra”, a használt narratív sémákra és élettörténeti forgatókönyvekre (stb.) helyezi. Egy sajátos személyes-emlékező forrás néhány példa szövegén keresztül (Kossuth időskori széljegyzetei a Széchenyi naplóhoz) a vizsgálat azt mutatja meg, hogy a reflexív történetírás szemléletmódját használva a történész (egy konkrét emlékező aktus esetében) sikeresen rákérdezhet magának az emlékezetnek a működésére is.

Szilasi József

(Geometria Tanszék)

Mesterünk, Varga Ottó

110 éve született és 50 éve hunyt el Varga Ottó Kossuth-díjas egyetemi tanár, akadémikus, az idén 70 éves Természettudományi Kar első dékánja, az ugyancsak 70 éve megjelenő, nemzetközi rangú folyóirat, a *Publicationes Mathematicae* Debrecen egyik alapítója.

1942 februárjától 1958 februárjáig szolgálta egyetemünket. Az ő irányításával került újra felállításra a Matematikai Tanszék, még a Bölcsészettudományi Kar keretein belül. Dékánsága alatt ebből négy önálló profilú tanszék szerveződött, létesült továbbá négy kémiai tanszék, és megalakult az elméleti fizikai tanszék.

Elhozta Debrecenbe – és egyben Magyarországra – korának legmodernebb differenciálgeometriáját, annak kihívásaival együtt. Éles és hozzáértő szemmel kiválogatta tanítványai közül azokat, akiket kutatómunkára hivatottnak érzett, s rövid idő alatt világszínvonalú tudományos iskola jött létre a vezetésével.

Előadásomban felesége és pályatársai visszaemlékezései alapján röviden szólok életútjának fontosabb állomásairól és személyiségéről. Megkísérlem tágabb és modern kontextusba helyezni differenciálgeometriai vizsgálatainak két, a Finsler-geometria megalapozása szempontjából fontos témáját (affinösszefüggő vonalelem-sokaságok, ill. a Cartan-derivált konstrukciója), és érzékeltetni, hogy milyen, az egymást követő generációk által továbbvitt és gazdagított, erős szakmai szálak kötik össze gondolatait a mai irányzatokkal és azok képviselőivel.